

Hoe MKBA's burgers tot consumenten reduceren

Er is iets fundamenteels mis met de maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's). Dat wordt mijn conclusie. Maar eerst ga ik hele mooie dingen opschrijven over het nut en het belang van MKBA's.

Vorig jaar werd besloten om flink te snijden in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Op wegen, spoorwegen, bruggen, tunnels en wat dies meer zij moet de komende zestien jaar 6,4 miljard bezuinigd worden. De kabinetsformatie had een korting van 2,4 miljard euro opgeleverd (einde Fonds Economische Structuurversterking) en het compromis over het schrappen van de inkomensafhankelijke zorgpremie nog eens 4 miljard. In kleine kring ging men zich op het departement beraden. Hoe komen we tot een korting van 6,4 miljard? Wat iemand opperde om uit te gaan van de MKBA's die immers toch voor alle projecten voorhanden waren. Iemand opperde dat de uitkomst misschien niet zou overeenstemmen met de wensen van de minister. Om die reden besloot men om aan de minister te vragen welke tunnels en wegen wat haar betreft beslist moesten doorgaan. Die projecten (waaronder de Blankenburgtunnel) werden voortaan 'robuuste' projecten genoemd. Die stonden voortaan boven de wet. Voor de prioritering van de overige projecten was de MKBA bepalend.

Kijk, daarom ben ik zo'n voorstander van MKBA's. Om enige orde aan te brengen in het politieke gelobby rondom tunnels en snelwegen. En om persoonlijk de opvattingen van ministers wat meer in het gareel te krijgen met het algemeen belang. En natuurlijk weet ik dat achter de 'uitkomst' van de MKBA veel aannames verstopt zitten. Ik heb me in de Rijks Planologische Commissie, een roemrucht ambtelijk voorportaal, dan ook altijd geërgerd aan vertegenwoordigers van 'Financiën' die een project op voorhand afwezen omdat de MKBA 'negatief' was. Geen discussie verder nodig. Het interessante van een MKBA

is nu juist dat het debat aan de hand van die aannames moet worden gevoerd. En dat het standpunt van de minister in zo'n debat overeind moet kunnen blijven. Een MKBA hoort dan ook de uitkomst van het politieke debat niet te dicteren, maar beter te onderbouwen. De MKBA en alle onderliggende aannames en uitkomsten horen een belangrijke rol spelen in het politieke debat. Dat gold in ieder geval niet voor die zogenaamde 'robuuste' projecten. Die waren alleen 'robuust' omdat de minister ze wilde. En natuurlijk weet ik ook dat te veel overwegingen geen plek krijgen in een MKBA, of als pro-memorie-post worden afgedaan. Vooral op het oude VROM werd nogal eens geklaagd over het feit



WIM DERKSEN

Hoogleraar aan de Erasmus Universiteit
Rotterdam

dat MKBA's te weinig recht deden aan de 'zachte waarden'. Ruimtelijke kwaliteit, biodiversiteit, leefbaarheid, dat soort zaken. Maar dat argument valt tamelijk eenvoudig te weerleggen. Ten eerste mag de 'uitkomst' van de MKBA, dat ene cijfer, de uiteindelijke beslissing (dus) nooit dicteren en ten tweede kunnen er bij verder onderzoek ongetwijfeld meer mogelijkheden gevonden worden om baten en kosten te moneteriseren.

Nee, mijn probleem zit nu juist bij dat moneteriseren. Dat mensen hun preferenties alleen op de markt tot uitdrukking brengen. Dat hun betalingsbereidheid (voor natuur, voor groen, voor biodiversiteit, voor landschappelijk schoon) alles zegt over hun preferenties. Dus de fundamentele misvatting dat een perfecte markt een betere weergave is van onze voorkeuren dan verkiezingen, terwijl verkiezingen nu juist aanvullende informatie verschaffen. Ook als iemand niet bereid is om elke dag één euro te betalen om een natuurgebied te bezoeken, kan hij de maatschappelijke baten van het natuurgebied veel hoger inschalen. En kan hij ook bereid zijn om collectief daaraan veel meer bij te dragen dan die ene euro per dag. Een burger is meer dan een consument. En mijn grote probleem met MKBA's is dat burgers tot consumenten worden gereduceerd.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.